

BENEDEK JÓZSEF
A 18 ÉVES HOMORÓDÚJFALVI GONDNOK
1793—1801

290 év alatt Homoródújfalun 43 gondnok létezett¹, s a 43 gondnok közül hatot Benedek Józsefnek neveztek.

A régi vizsgálószéki jegyzőkönyvekben mindeniknek a működéséről írott dokumentumunk van. Többé-kevésbé mindegyik eleget tett a rábízott feladatoknak, azonban a hat közül egy különleges helyet foglal el az egyházközség történetében: Benedek József, a 18 éves gondnok.

1895. májusában, „amikor is a torony fedélzete megromolván, újra cserepeztetett és a régi helyett új gomb tétetett“², az utókor kezébe egy százéves emlékirat került, amelyben a templom építésének körülményei voltak leírva. Ez emlékirat mellé akkor újat csatoltak és 1895. május 31-én az újonnan feltett gombba helyezték azt is³.

1963-ban, amikor a toronyra az egyházközség villámhárítót szerelt, újra napfényre kerültek az emlékiratok.

Az 1799. november 9-én keletezett emlékiratban, a világi és egyházi vezetők felsorolása rendjén egyebek mellett ezeket olvashatjuk:

„A H. Ujfalvi Ekklésiának papja: K. Solymcsi Imre Ferencz mpr. Kántora Vargyasi Máthé Sigmond. Curatora Benedek Józseff, ki életének 18-ik esztendejében tétetett Curatornak s hetedik esztendeje, hogy dícséretesen viseli . . .“⁴.

Egy 18 éves gondnok nemcsak ennek az egyházközségnek a történetében, de egyetemes egyházi vonatkozásban is különös figyelmet érdemel. Nemcsak azért jelentős, mert 18 éves korában már gondnoki megbízást kapott, de azért is, mert 8 évig dícséretesen viselte hivatalát és mindenekfelett azért, mert az ő idejében, az ő közvetlen vezetésével épült a homoródújfalvi unitárius templom 1801-ben⁵.

Amennyire a rendelkezésünkre álló adatok engedik, próbáljunk megismerkedni e tiszteletreméltó egyszerű emberrel.

Lázár István püspök generális vizitációja alkalmával, 1789. április 7--8-án még édesapja, Benedek Ferenc a kurátor⁶. Ebben az évben érkezik az egyházközségbe Imre Ferenc lelkész a „dersi fungens mesterségből“⁷.

A következő év augusztus 14-én meghal 43 éves korában Benedek Ferenc és „dícséretesen follytatott Curatori hivatalyáról Élő fia Benedek Józseff, Újj Curator Bálinth János atyánkfiai és Egyházfiai Varga Mihály és Am-

baris Gergely Atyánkfiái... adnak számot“⁸ a vizsgálószerk és a gyülekezet előtt.

A következő két esztendőben Benedek Ferenc utóda a gondnokságban Bálint János. Az ő vezetése alatt épül egy papi lakás, amelynek költségéhez Benedek József 5 forint 25 dr-al járul hozzá. Ahhoz, hogy némi fogalmunk legyen az összeg nagyságáról, közöljük azt is, hogy az egyházközség azon évi kiadásainak végösszege 49 F 66 dr. volt, tehát az adomány az összes kiadások 1/10 részénél valamivel több, s azért is figyelemreméltó, mert az építés a rendes bevételekből történt, tehát nem rovatallal, és Benedek József ebben az évben az egyetlen ajándékozó⁹.

Az 1793. évi vizsgálószerk alkalmával „állítatják“ a gondnoki hivatalba. Bálint János gondnoknak a lába eltörött és tovább nem kívánt hivatalában maradni. A választás nem lehetett egyhangú, vaon az esperes nem lehetett meggyőződve a fiatalember alkalmasságáról; erre enged következtetni a jegyzőkönyvben látható korabeli javítgatás is. (Ti. először Kovács György van bejegyezve gondnoknak, Benedek József egyházfinak, aztán ugyanazon kéz által Kovács György áthúzva és Benedek József után az egyházfi szó is áthúzva, majd utána írva: curator¹⁰).

A fiatal ember azonban nagy buzgalommal igyekszik az előlegezett bizalomnak megfelelni, mert a következő évben a parciális vizitáció előtt egy „tanulóház ex fundamento“ építéséről ad számot¹¹. Milyen volt e tanuló ház? A számadásokból könnyen rekonstruálhatjuk: falai kőből, zsendellyel fedve, két üveg ablak, deszka tornác, pádimentumozva, összes kiadás 37 Hfl, den. 1.

1793-ban gondnoki hivatala átvételekor Bálint Jánostól át kellett volna vennie Hf 54 Denar 71, de mivel Bálint János nemsokára meghal¹², özvegye csak 34 forint 72 dénárt tud átadni, tartozván még 19 forint 99 dénárral. Amikor a vizsgálószerk ezt számba veszi, Benedek József a tartozást magára vállalja, mondván: „Megfizeti jövendőben, írássék bé mint készpénz.“

1797-ben kezdenek komolyan készülödni az új templom építésére, de az egyházközség támogatását nem vonja meg más egyházközségektől sem, így a rákosi templom számára, a tordai és torockói tanulóknak, az „elégett gagyri papnak“, az akadémia számára, tordai rektori ház építésére pénzt adnak és a szentpéteri templomhoz követ visznek¹³.

1798. április 18-án kezdődik meg a templomépítés, amelyről az 1801. november 30-án felvett vizsgálószerki jegyzőkönyv így emlékezik meg: „Curator Benedek József Atyánkfia 1798. 18. Ápr. kezdvén a Templom építéséhez, három Esztendők alatt vett kézhez Pént az Ecclesia jövedelmén kívül Fh. 1685 Dr. 46. Ebből az elé fordult Szükséghez képest költött Fh. 1675 Dr. 58. Melly Szerint még kellene lenni kezénél Fh. 9 Dr. 88. De ezek 3 esztendők elforgása alatt tett Költségben apránként el tsepeghetett, azért a Sz. Ecclesia ha mi még meg volna is fáradhatatlan munkájáért, ditséretes igyekezetéért el engedi melly háládatosságát az Ecclesianak a Visitatio jó kedvvel veszi“¹⁴.

Ekkor még csak 26 éves, egyházközsége érdekében a rábizott feladatát példásan teljesítette, az egyházközség pedig a legnagyobb elismerés mellett felmenti közösségi feladatának teljesítése alól.

Ezt a tényt a jegyzőkönyv így örökíti meg: „E szerént curator Benedek József Atyánkfia 8 Esztendeig folytatott Curatori hivatalát resignalja és a

Sz. Ecclesia tetszéséből helyébe állíttatik Albert András Atyánkfia. Benedek József Atyánkfia pedig ditséretesen fojtatott hivatala után Sippliciter Absolvatott¹⁵.

Ezzel el is tűnik szemünk elől a „18 éves gondnok“.

A jegyzőkönyvekben nem találjuk többé nevét, az anvakönyv nincs meg, nem tudjuk, mikor halt meg (szül. 1775); a temetőben van ugyan egy díszes kőkoporsó stílusú síremléke egy Benedek Józsefnek, de ez nem a 18 éves gondnok sírja, bár ez utóbbi is gondnok volt, de 1845—1850 között, tehát ő már Hajos Mihály lelkész munkatársa s egyben valószínű sógora, (Felesége Hajós Juliánna) a 48-as idők gondnoka.

Imre Ferenc is 1807-ben esperesi rangra emelkedik és 1808-ban már Dersi Mózes a helybeli lelkész.

JAKAB DÉNES

JEGYZETEK

- 1 1681. január 14-én lett önálló egyházközség, addig Okládnak filiája. Lásd a H. Ujfalvi Unit. Ecclesiának Libellusa, 3 l.
- 2 Emlékirat másodpéldánya levéltári sz. 72.
- 3 Uo.
- 4 Uo.
- 5 H. Ujfalvi Eccl. Lib. — a 129. l.
- 6 Uo. 95. l.
- 7 Uo. 127. l.
- 8 Uo. 129. l.
- 9 Uo. 132. l.
- 10 H. Ujfalvi Eccle. Lib. 138. l.
- 11 Uo. 139. l.
- 12 Uo. 142. l.
- 13 A nemes Udvarhely Széki Homoród Ujfalvi Unitária Szent Ecclesiának Protocolluma, 6. l.
- 14 Uo. 18. l.
- 15 Uo. 18. l.

SZÓSZÉK – ÚRASZTALA

A GAZDAG EMBER ÉS A SZEGÉNY LÁZÁR

Lk 16, 19—31

A példázat három, egymástól világosan elválasztható részből áll.

Az első rész színhelye a gazdag ember otthona. A gazdag ember, aki névszerint megnevezve nincs, minden bizonnyal az akkori idők egyik jelentős tartópillére, aki a legfényűzőbb módon ruházkodik; a tudósítás szerint bíborba és bársonyba öltözik; a legnagyobb étel-ekben dőzsöl nap-nap után. Nincs semmi különösen rossz mondva róla; nem hangzik ellene vád azzal kapcsolatban, hogy vagyonát esetleg meg nem engedhető módon szerezte volna. Csak éppen egyike azoknak a gazdag embereknek, akik nagyon kényelmesen, egészen gondtalanul élnek; akik kiváltságos helyzetüket magátólértetődőnek tekintve, úgy érzik, hogy szép az élet és érdemes élni a földön.

A gazdag ember kapuja előtt fekszik egy koldus. Testét szörnyű fekélyek borítják; nyomorultul, éhesen, rongyosan vergődik; a társadalom kivetettje; senki nem törődik vele; egyetlen embertársa sem hajlandó segíteni rajta; sebeit a kutyák nyaldossák. Időről-időre felemeli tekintetét és sóvárgó szemekkel figyeli a házban folyó pazar étkezést, abban a reményben, hogy a dúsan megrakott asztalról az ő részére is lehull egy-egy nagyobb kenyérdarab, amelyekbe evőeszközök és asztalkendő hiányában az étkezők zsíros kezeit törlik, és amelyeket azután a kutyáknak az utcára kidobnak. Nyomoruságát még csak növeli az a körülmény, hogy a kutyák mohó hadával is meg kell harcolnia, hogy éhségét csillapítani tudja.

A gazdag ember és a nyomorult koldus közti kiáltó különbség nagyon éles vonásokban, kíméletlen határozottsággal domborodik ki a példázatban, éppen azért, hogy a mondanivaló lényege annál érthetőbben és megrázóbban kifejezésre juthasson. A gazdag ember nap-nap után látja a kapujában meghúzódó Lázárt, de minden alkalommal lelkiismeretfurdalás nélkül halad el mellette; látja ugyan, de tulajdonképpen nem találkozik vele soha. Nem csupán saját gazdagságát, de a Lázár nyomorult voltát is minden további megfontolás nélkül természetnek tartja.

A példázat második részében a halál utáni élet színhelye, a Hádés táru elénk, úgy, amint azt évszázadokon keresztül a hitű izraelita maga elé képzelte, és amiképpen, kora hitét és gondolkodását osztva, azt Jézus is lelki szemével látta. A Hádés nem a pokolt jelenti katolikus vagy ortodox keresztény értelemben, hanem azt a helyet, ahová halála után minden embernek jutnia kell. Annak egyik része a boldogság helye; másik része a gyehenna, amelyek az akkori idők hitfelfogása és Jézus értelmezése szerint egymáshoz egészen közel, hallás- és látástávolságra vannak.

A gazdag ember is, Lázár is meghal. A gazdagot fényes gyászszertartás keretében temetik el. Saját hozzátartozói őszinte bánata mellett, a szokásnak megfelelően, minden bizonnyal pénzen vett síratók is hullatják könnyeiket és zokogva ismételtetik a nagy halott állítólagos nemes földi cselekedeteit. A Lázár temetése meg sincs említve; valószínűleg kevesen vették észre távozását és a szegények temetkezési helyén földelték el. A szöveg szerint azonban angyalok serege vitte Ábrahám kebelére, a boldogság hirodalmába, ahol állandóan, megszakítás nélkül folyik a földi életben Lázár által annyira sóvárgott fenséges lakoma. A főhelyet a nagy asztal körül Ábrahám, a hitű izraeliták ősatya foglalja el. A mellette levő